

Kati Katajisto

Historiantutkimus ja uusintaminen

Unohdettu ongelma?

Nähdäkseni historiankirjoitusta vaivaa usein vaiettu tietoteoreettinen ongelma, joka perustuu siihen, että tiedon tuottaminen on aina poliittista.(1) Ei ole olemassa arvovapaata tutkimusta. Tästä huolimatta on tavattu korostaa vain sitä, että tutkijan ei tulisi sitoutua (puolue)poliittisesti, koska sen on nähty vaarantavan tutkimusten objektiivisuuden. Objektiivisuus onkin usein samastettu sitoutumattomuuteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tutkimus olisi arvovapaata. Jokainen historiantutkija kirjoittaa jonkinlaisesta maailmankuvasta käsin, ja siihen sisältyy erilaisia arvostuksia. Ja juuri tässä mielessä käytän sanaa poliittinen – ettei siis ole olemassa arvo- tai valintavapaata tutkimusta – enkä siis kommentoi puoluepoliittisia ideologioita tai tutkijoiden suhteita niihin.(2)

Siihen, että tieto sitoutuu erilaisiin valintoihin, liittyy myös se, että jokaisella uudella valinnalla me myös historiantutkimuksen tapauksessa uusinnamme maailmaa.(3) Näkisin, että historioitsijan on tutkijana pyrittävä näkemään ja tiedostamaan sekä mahdollisuuksiensa mukaan myös kannettava vastuunsa tästä.(4) Sanna Rojola kirjoittaa: "Se, millaisen totuuden rakentamiseen ja uusintamiseen haluamme ottaa osaa, on aina poliittinen valinta. Se ei ole irrallaan omista subjektiivisista haluista, tavoitteistamme tai päämääristämme eikä myöskään niistä niistä sosiaalisista ja taloudellisista todellisuuksista, joissa elämme."(5)

Aivan kuten historiantutkijat tuntuvat olevan hyvin tietoisia siitä, että he eivät tutki vain "menneisyyttä" vaan myös nykyisyyttä, ei myöskään historiantutkimusten esitys vain rakenna kuvaa menneisyydestä vaan se myös luo nykyisyyttä.(6) Esimerkiksi Joan Scott olettaa, että historian representaatiot menneestä auttavat rakentamaan sukupuolta tähän hetkeen. Scott tuo esiin, miten naistutkimus itse on mukana prosessissa, joka tuottaa sukupuolta ja naiseutta, kun painotetaan erillistä naishistoriaa tutkimatta lainkaan sitä, miten käsite nainen on saanut oman merkityksensä erilaisissa konteksteissa. Samoin Scott kritisoi sitä, miten esimerkiksi

työväenluokkaa koskeva tutkimus on ollut miehisesti vääristynyttä (*male bias*). Esimerkiksi E.P. Thompson loi miehistä ymmärrystä luokista työskennellessään "implisiittisten sukupuolidikotomioiden kanssa problematisoimatta sukupuolisidonnaisia intressejä ja itseymmärrystä".(7)

Myös suomalaisessa sukupuolijärjestelmätutkimuksessa (naistutkimuksessa(8)) on oltu hyvin tietoisia historian tutkimukseen liittyvästä poliittisesta uusintamisen elementistä. Alexandra Ramsay kirjoittaa: "Naistutkimusta, joka painottaa naisten ongelmia ja/tai erikoisasemaa yhteiskunnassa, on helppo pitää vasemmistofeminismin jatkeena. Toista näkökulmaa korostavalla naistutkimuksella on myös poliittiset taustansa: Suomessa ne löytyvät aate-, kulttuuri- ja poliittisen historian kannalta keskeisestä snellmanilais-hegeliläisestä valtiokäsityksestä ja siitä tosiasiaista, että naiset ovat täällä osallistuneet työelämään julkisilla työmarkkinoilla paljon kauemmin ja paljon suuremmassa määrin kuin muissa Euroopan maissa."(9) Tai kuten Panu Pulma kirjoittaa: "On aivan selvää, että yhteiskunnallisen sukupuolen tuottamisella ja uusintamisella on tavattoman suuri merkitys historiassa ja aiheen tutkiminen voi tuottaa aivan uudentyyppisiä tapoja ymmärtää ja hahmottaa koko ihmisyyden historiaa."(10)

Historiantutkimukseen liittyvä poliittisuuden ja uusintamisen elementti tulee hyvin ilmi naistutkimusta koskevassa keskustelussa, vaikka sama ongelma koskee yhtä lailla koko historian tutkimuksen kenttää.(11) Tämä vain on välillä tunnut unohdettavan. Tai se on haluttu unohtaa, sillä poliittisuudesta puhuminen on saanut sitten 1970-luvun varsin ikävän jälkimaun.(12) Tämän ulottuvuuden kieltämisellä ei kuitenkaan pitkälle päästä, koska tällöin seurauksena on vain maailmankuvien refleктоimatonta uusintamista.(13) Aikaisemmin poliittisuuden unohtaminen tai kieltäminen saattoi onnistua hermeneuttiseen traditioon tai "objektiivisuuteen" ("objektivistien" käsittämällä tavalla) (14) viittaamalla, mutta postmodernistisen kritiikin ja kielellisen käänteiden jälkeen tällainen historian tutkimuksen ylitieteellistäminen tai arvovapauden uskottelemine on varsin heikoissa kantimissa.(15)

Toisaalta niin sanottujen uusien historioiden uranuurtajille poliittisuus saattaa olla itsestään selvää (Vai onko?). Ovathan he saaneet "taistella" uusien tutkimuskohteidensa oikeutuksesta jo aikaisemmin paikkansa vakiinnuttaneiden tutkimusalueiden ristipuristuksessa. Ainakin Matti Peltonen näkee, että on tutkijan tietoinen valinta, että tavalliset ihmiset (keskiaikaiset kylän ihmiset) nähdään niin inhimillisiksi, että lukija pystyy samastumaan heihin.(16) Samanlainen demokratian tai ihmisarvon ihanne näkyy myös Peltosen lausunnossa: "Parhaisiin tuloksiin pääsevät ne tutkijat, jotka työnsä lähtökohtana jo olettavat massatkin koostuviksi yksilöistä, ajattelevista ja toimivista

ihmisistä. Selvimpänä vastakohtana ovat sellaiset tutkijat, jotka näkevät kansanjoukot tai työtätekevät vain ylempien ryhmien hallinnon ja sivistämisen kohteena."(17)

"Uusien historioiden" saavuttama tunnustettu asema onkin epäilemättä vapauttanut historiantutkimuksen kenttää aikaisempaan verrattuna. Samalla se kuitenkin on osaltaan – kuten Jorma Kalela on hyvin huomannut – johtanut siihen, että tiettyyn tutkimuskohteeseen päätyminen kyllä kuvataan lopullisessa esityksessä, mutta ratkaisua ei arvioida tutkimuspoliittisena päätöksenä, koska "oikeita" tutkimuskohteita ei enää ole. "Historiantutkijat eivät siten ole käyneet asian tärkeyden vaatimaa keskustelua tutkimusprosessin premisseistä."(18)

Uusintamisen tiedostaminen

Tutkimusprosessin premissien pohtimatta jättäminen voi alkaa muistuttaa sellaista "postmodernistista" ajattelua, jossa kaikki on periaatteessa sallittua "totuuden" puuttuessa: hajaantumisen "politiikka" tuottaa toimimattomuuden "politiikkaa". Onkin kysyttävä, kenen intressejä sellainen palvelee. Ihmiskasvottoman globaalin kapitalismin?(19) Puhumattakaan siitä, että mikä oikeuttaisi historiantutkimuksen "postmodernissa" maailmassa.(20) Suhtaudunkin epäillen Markku Hyrkkäsen arvioon, että historiantutkimuksen historialla on toistaiseksi onnellinen loppu, koska historiantutkimuksen fragmentoituminen on hyväksytty. Hyrkkäsen mukaan: "On jouduttu tunnustamaan, että myös historioitsijakunta koostuu erilaisia intressejä ja arvoja edustavista kansalaisista. Siitä seuraa, että historioitsijoille on entistä sallitumpaa tutkia kiinnostavia, mutta erilaisia ilmiöitä. Kansalaisyhteiskunnassa historioitsijatkin saavat olla eri mieltä siitä, mikä on keskeistä historiallista problematiikkaa."(21)

Periaatteessa olen kyllä Hyrkkäsen kanssa samaa mieltä tutkimuskohteen aiheenvalinnan vapaudesta. Historiantutkimukseen liittyvän uusintamisen elementin takia olen kuitenkin myös skeptinen sen suhteen. En kuitenkaan näe, että ongelma voitaisiin poistaa yksinkertaisin keinoin, kuten rajoittamalla historiantutkimuksen aiheenvalinnan kriteerejä. Sellaisiahan ei ole olemassa – ellei sitten haluta tehdä tietoisia tai tiedostamattomia poliittisia valintoja. Sen sijaan, kuten jo alussa totesin, pitäisi voida olettaa, että tutkijat pyrkivät kantamaan vastuunsa päätöksistään. Tämä on kuitenkin äärimmäisen vaikeaa.

Jo historiantutkimuksen prosessiin itsessään liittyy uusintamisen elementti, jonka merkitys vaihtelee tutkijasta riippuen. Yleisesti hyväksytyyn näkemykseen mukaan tutkimuksen on perustuttava aiemman tutkimuksen perustalle.(22) Eikö tällöin varhaisempi

tutkimus ohjaa aihevalintaa ja kysymyksenasetteluja? Aikaisempi tutkimus - kuten myös tutkijan aikaisempi muu tietämys - vaikuttaa väistämättömästi, sillä eihän mitään synny "tyhjästä". Tämän asian - jonka kaikki kyllä tietävät - esiintuomisella en kuitenkaan tarkoita, että tästä tulisi luopua, vaan että sen huomioonottaminen on tutkijan itsensä vastuulla - niin pitkälti kuin hän itse haluaa tämän tiedostaa.(23)

On esimerkiksi mahdotonta valita "objektiivisesti" oikeita kirjoja kunkin tutkimuksen pohjaksi koko ajan vain yhä kansainvälisemmäksi muuttuvassa tutkimuskentässä. Tutkimuksia on yksinkertaisesti liian paljon.(24) Onkin osittain "sattumasta"(25) kiinni, mitkä tutkimukset (tai lähteet tai metodit) tulevat kunkin tutkimuksen perustaksi tai mitä kirjoja voidaan vaatia kunkin tutkimuksen "perustaksi", vaikka moni ei varmastikaan haluaisi sanoa tätä ääneen.(26) Eikä tämä ongelma poistu pelkästään "historiatieteen" sisäisten auktoriteettien avulla, sillä silloin saatetaan sortua "yhteiskunnan" kyseenalaistamattomaan uusintamiseen.(27)

Miten sitten tutkija pystyy kantamaan historian tutkimukseen liittyvän "inhimilliset kyvyt ylittävän" vastuunsa? Ainakaan käsien nostaminen pystyyn ei auta ketään. Sen sijaan yhä nykyäänkin lienee "hyvä pohtia sokraattista periaatetta, jonka mukaan ainoa ihmisen tavoittama tiedon kasvu on selkeytyvää tietoisuutta omasta tietämättömyydestä."(28) Historiantutkijoiden olisi siis pyrittävä tiedostamaan omat positionsa ja tehtävä johtopäätökset niistä. Oman asemansa tiedostaminen tutkijana ei silti ole yksinkertaista. Kuinka pitkälle tutkija ylipäättensä voi tietoisesti tiedostaa asenteensa tai maailmankuvansa? Mitkä kaikki asiat ovat relevantteja? Tai miten pitkälle voidaan ulottaa tutkijan velvollisuus tämän suhteen? Sitä paitsi oman asemansa tiedostamisen suhteen tutkijoilla on usein ollut liikoja luuloja - jos ylipäättensä ovat pohtineet asiaa.(29)

Jo tutkimuskohteen valinta itsessään, ovatko kohteena lapset, luonto tai vallanpitäjät, on arvottamista ja siten myös jollain tasolla yhteiskunnan uusintamista. Samoin tutkimuksessa esitetyt kysymykset ja niihin haetut vastaukset ovat tätä samaa arvottamista. Vallanpitäjiä saatetaan kritisoida tutkimuksessa, joten tärkeää saattaakin olla tutkia juuri näitä, jotta luodaan tilaa muuttaa yhteiskuntaa (emansipatorinen tiedonintressi) viemällä pohjaa vallanpitäjien mahdollisesti epäoikeudenmukaiselta legitimaatiolta tai jotta tuodaan esiin vallanpitäjien aseman absurdius(30) - jollaiset tekijät vaikuttavat mahdollisesti vielä nyky-yhteiskunnassakin. (31) Mutta toisaalta, esimerkiksi valtaa kritisoitaessa saatetaan samalla myös uusintaa tai tuottaa "yhteiskuntaa" antamalla ymmärtää, että juuri valta olisi se tärkein, ratkaisevin tekijä elämässä.(32) Ongelma on siis hyvin moniulotteinen.(33) Lisäksi eri elämänkokemuksen ja

tietämyksen omaavat ihmiset voivat lukea historian esityksiä eri tavalla.

"Objektiivisuus"

Palaan uudestaan siihen, että kunkin tutkijan tulisi itse pyrkiä tiedostamaan tutkimuksensa poliittiset ulottuvuudet. Kalela kirjoittaa tähän liittyen: "Tutkimuksen kohdetta valittaessa ei ole "oikeita" vastauksia. Kyse on tutkimuspolitiikasta. Se, miten historiantutkija päättää omista tavoitteistaan tai mistä hän ne saa, on hänen oma ratkaisunsa. Mielestäni tutkijan on uskallettava ottaa vastuu omista valinnoistaan. Hänen on itse päätettävä, miten osallituu yhteiskunnassa koko ajan käynnissä olevaan historian määrittämiseen. On vastuutonta etsiä selkää, jonka taakse piiloutua. Itsensä pettämistä on myös kuvitella, että omalla tutkimustyöllä ei olisi yhteiskunnallisia seurauksia." (34) Tämä vastuun ottaminen koko tutkimusprosessista ei ole kuitenkaan täydellisessä mielessä nähdäkseni mahdollista.

Tästä vastuun ottamisen vaikeudesta johtuen olisikin mielestäni tarpeellista, että historiantutkijat ilmaisisivat niin selvästi ja yksinkertaisesti kuin osaavat omat historiantutkimuksen prosessiin liittyvät kriteerinsä (jotka perustuvat viime kädessä arvoihin). Yhteisten kriteerien hyväksyminen tai saavuttaminen on tuskin mahdollista tilanteessa, jossa yksi historiantutkija voi mahdollisesti uskoa rekonstruktioon, toinen konstruktioon ja kolmas johonkin niiden välimuotoon. (35) On siis toivottavaa, että tutkijat toisivat entistä selvemmin esiin omat epistemologiset lähtökohtansa sekä sen, miten se vaikuttaa niihin kriteereihin, joilla tutkimuksia voidaan "objektiivisesti" arvioida. (36) Vasta tämän jälkeen on mahdollista puhua erilaisten historiantutkimusten "objektiivisuudesta", totuudenmukaisuudesta, ja pohtia sitä, mikä on hyvää historiantutkimusta ja millä kriteereillä katsottuna. (37) Samalla se nähdäkseni myös auttaisi tutkijoita tiedostamaan, minkälaisia maailmoja historiantutkijat ovat omalta osaltaan rakentamassa, uusintamassa tai purkamassa. (38)

Viitteet:

1. Ann-Catrin Östman (2000), Joan Scott ja feministinen historiankirjoitus, teoksessa *Feministejä - Aikamme ajattelijoita*, Vastapaino: Tampere, 275.
2. Lars Bergström (1972), *Objektivitet, En undersökning av innebörden, möjligheten och önskvärdheten av objektivitet I samhällsvetenskap*, Prisma: Stockholm, 50–51.
3. Vrt. myös Johanna Mäkelä (2000), Pierre Bourdieu - erottautumisen teoreetikko, teoksessa *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*, Gaudeamus: Helsinki, 262: "Sosiaalisia rakenteita pyritään jatkuvasti uusintamaan, mutta

Bourdieuun mukaan tämä ei (välttämättä) edellytä toimijoiden tietoista toimintaa. Käyttäytyminen on johdonmukaista, vaikka toimijat eivät tietoisesti pyri tiettyyn lopputulokseen."

4. Vrt. Jorma Kalela (2002), Tutkijan vapaus historiantutkimuksessa, teoksessa *Tutkijan eettiset valinnat*, Gaudeamus: Helsinki, 193.
5. Sanna Rojola (2000), Donna Haraway – Mieluummin kyborgi kuin jumalatar, teoksessa *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*, Vastapaino: Tampere, 140. Myös Aili Nenola (1999), Suomalainen naistutkimus, Tasa-arvoustusta ongelmien tiedostamiseen, teoksessa *Suomalainen nainen*, Otava: Helsinki, 159. Vrt. myös Billy Ehn & Orvar Löfgren (1982), *Kulturanalys, Ett etnologiskt perspektiv*, LiberFörlag: Lund, 81: Pierre Bourdieu "har noterat att det för en härskande elit är viktigt att en så stor del av verkligheten som möjligt definieras som neutral mark och därmed utanför stridszonen."
6. Ks. esim. Norbert Elias (1997), *Saksalaiset, Valtataistelut ja habituskehitys 1800- ja 1900-luvuilla*, Gaudeamus: Helsinki, 53–4; Max Engman (1990), Valtakunnallinen, suomalainen vai ruotsalainen näkökulma, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Juva, 57; Pertti Haapala (1989), *Sosiaalishistoria, Johdatus tutkimukseen*, SHS Käsik. 12: Helsinki, 12; E.J. Hobsbawm (1997), Inledning, teoksessa *Revolutionens tidsålder*, Rabén Prisma: Stockholm; Karl-Erik Michelsen (1990), Teknologian historia – tutkimuksen unohdettu ulottuvuus, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Juva, 159. E.J. Hobsbawm kirjoittaa: "...som inte bara är nyfiken på det förflutna utan också vill förstå hur och varför världen blivit vad den är idag och vart den är på väg.". Max Engmanin käyttämä esimerkki 1930-luvulta, jolloin Arvi Korhonen lausui Hakkapeliittajuhlissa: "Kaikista heikkouksistaan huolimatta *tunnet* Kustaa Adolfin perustaman suurvallan kuitenkin *omaksemme*. Tiedämme, että ilman kansamme osuutta se ei olisi voinut syntyä ja että olemme tällöinkin kaikki *velvollisuutemme* suorittaneet, vaikkakaan itse *emme* suurvallan eduista ole osallisiksi päässeet." Ja voi hyvinkin kysyä, keitä hän oikeasti tarkoitti puhuessaan "meistä".
7. Ann-Catrin Östman (2000), Joan Scott ja feministinen historiankirjoitus, teoksessa *Feministejä – Aikamme ajattelijoita*, Vastapaino: Tampere, 275, 278.
8. Vaikka naistutkimus sana siis sisältää uusintavan elementin, joudun käyttämään sitä paremman, kuvaavamman termin puutteessa.
9. Alexandra Ramsay (1990), Sukupuoli ja politiikka – naishistoriantutkijana Suomessa, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Juva, 107–8.
10. Panu Pulma (1990), Naishistorian vuosikymmen, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Juva, 102.
11. "Kuten muussakaan (naishistoriassa) historiassa, eivät kysymykset tai näkökulmat ole neutraaleja vaan niiden valinta perustuu edeltäviin, tietoihin tai tiedostomattomiin poliittisiin ja teoreettisiin keskusteluihin; vain

- suhteessa näihin lähteet alkavat puhua." Panu Pulma (1990), Naishistorian vuosikymmen, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Helsinki, 104.
12. Karikatyyrimaisesti sanottuna: poliittisuudesta puhuminen on saanut naiivisuuden leiman.
 13. Käsittelen tätä poliittisuuden tiedostamisen ja hallitsemisen vaikeutta myöhemmässä kohtaa.
 14. Jorma Kalela (2000), *Historiantutkimus ja historia*, Gaudeamus: Helsinki, 58–9.
 15. Keith Jenkins (2001), *Re-thinking history*, Routledge, 30–31; Jorma Kalela (2000), *Historiantutkimus ja historia*, Gaudeamus: Helsinki, 14–20, 240–7. Vrt. Pertti Haapala, Sosiaalishistorian lupaus (1990), *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Helsinki, 80: "Historiankirjoittaja voi antaa ainoastaan vastauksen kysymykseen, jonka hän itse on menneisyyteen sijoittanut. Objektiivinen hän voi olla vain *eettisessä* mielessä, pyrkimyksessään olla rehellinen menneisyydelle."
 16. Pekka Ahtiainen & Jukka Tervonen (1996), *Menneisyyden tutkijat ja metodien vartijat, matka suomalaiseen historiankirjoitukseen*, SHS Käsik. 17:1: Helsinki, 136.
 17. Pekka Ahtiainen & Jukka Tervonen (1996), *Menneisyyden tutkijat ja metodien vartijat, matka suomalaiseen historiankirjoitukseen*, SHS Käsik. 17:1: Helsinki, 169. Vrt. Matti Peltonen (1999), *Mikrohistoriasta*, Gaudeamus: Helsinki, 56.
 18. Marc Ferro (1985), *L'histoire sous surveillance*, Calmann-Lévy, 7; Jorma Kalela (2000), *Historiantutkimus ja historia*, Gaudeamus: Helsinki, 80; Matti Peltonen (1999), *Mikrohistoriasta*, Gaudeamus: Helsinki, 51.
 19. Stuart Hallin mukaan sekä liberalismi että marxismi lähtivät omilla tavoillaan siitä, että kiinnittyminen paikalliseen ja partikulaariseen maailmaan väistyisi asteittain universalistisen ja kosmopoliittisen tai kansainvälisten arvojen ja identiteettien tieltä. Näin ei ole kuitenkaan käynyt vaan ihmisten turvallisuudentunne tuntuu yhä vaativan paikallisia ja kansallisia identiteettejä kuten kirjailija ja historioitsija Cambridgessä, Michale Ignatieff, on periksi antaneena todennut – uskoen sitä ennen kauan kosmopoliittisuuden olevan "päivän sana". Ja kuten Stuart Hall sanoo: "Globalisaatio ei näytä kuitenkaan tuottavan sen enempää "globaalin" voittoa kuin "lokaalintaan" itsepintaista jatkumista vanhoissa kansallisissa muodoissaan." Stuart Hall (1999), *Identiteetti*, Vastapaino: Tampere, 15, 76; Sverker Sörlin (2001), *Inledning*, teoksessa *Nationens röst – texter om nationalismens teori och praktik*, SNS Förlag; Stockholm, 18–9. Vrt. Benedict Anderson (2002), *Imagined communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, Verso, 10–11; Juha Siltala (1999), *Valkoisen äidin pojat, Siveellisyys ja sen varjot kansallisessa projektissa*, Otava: Helsinki, 703–707.
 20. Anu Lahtinen & Jouko Nurmiainen (2002), "European Social Science History Visited – Again" *Ennen ja nyt* 2/2002
 21. Markku Hyrkkänen (2002), *Aatehistorian mieli*, Vastapaino: Tampere, 239.
 22. Jorma Kalela (2000), *Historiantutkimus ja historia*, Gaudeamus: Helsinki, 58.

23. Ja toissijaisesti siitä kantaa vastuun tiedepolitiikkaa, päättämällä millaisia tutkimuksia rahoitetaan. Siis ainakin silloin, jos tutkijat itse ensin ehdottavat tutkimusaiheensa kuten käytäntö yleensä on.
24. Vrt. Kontekstoinnin päättymättömyydestä: Markku Hyrkkänen (2002), *Aatehistorian mieli*, Vastapaino: Tampere, 214.
25. Parhaimmillaan "sattumissa" on kyse luovuudesta, alitajunnasta tai intuitiosta. Juha T. Hakala (2002), *Luova prosessi tieteessä*, Gaudeamus: Helsinki, 227: "Ollaanpa sattuman mahdollisuudesta mitä mieltä hyvänsä... ajatus siitä tulee tieteenhistoriallisessa kirjallisuudessa vastaan niin usein, ettei sitä voi täysin jättää huomiotta."
26. Yleensä tämä perustellaan ns. tutkimusrationaalisin syin. Vrt. myös Markku Hyrkkänen (2002), *Aatehistorian mieli*, Vastapaino: Tampere, 218: Historiallisen mielikuvituksen käytöstä.
27. *Feministejä - aikamme ajattelijoita* (2000), Anneli Anttonen, Kirsti Lempiäinen ja Marianne Liljeström toim., Vastapaino: Tampere.
28. Juha Sihvola (1990), Antiikin perintö ja antiikin tutkimus, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Helsinki, 250.
29. Vrt. Markku Hyrkkänen (2002), *Aatehistorian mieli*, Vastapaino: Tampere, 215; Marja Jalava (2003), "Psykhistoria suomalaisen historiantutkimuksen kentässä", *Historiallinen Aikakauskirja* 101; Lloyd de Mause (2002), Traumat politiikan ja historian näyttämöllä, Psykogeenninen historianteoria, teoksessa *Trauman monet kasvot, Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena*, Therapie - säätio: Pieksämäki, 99; Juha Siltala (2001), Psykhistorian metodologisia kysymyksiä, teoksessa *Kulttuurihistoria, Johdatus tutkimukseen*, SKS: Helsinki, 137.
30. Norbert Elias (1997), *Saksalaiset, Valtataistelut ja habituskehitys 1800- ja 1900-luvuilla*, Gaudeamus: Helsinki, 72: "Tapaus osoittaa ensinnäkin sen ankan pakon, johon yläluokka käyttäytymisessään alistui."
31. Markku Hyrkkänen (2002), *Aatehistorian mieli*, Vastapaino: Tampere, 251.
32. Vrt. Marja Jalava (2003), "Psykhistoria suomalaisen historiantutkimuksen kentässä", *Historiallinen Aikakauskirja* 101: Teorioilla voidaan nostaa tätä itsereflektion tasoa.
33. Uusintamisen ongelma on myös tutkijoiden aseman kannalta hyvin ajankohtainen nykytilanteessa, jossa yliopistoon on valumassa entistä enemmän globaalin markkinatalouden vaatimukset. Sen mukanaan tuomien tutkimusten tehokkuuden ja volyymin vaatimuksilla saatetaan uusintaa entistä tehokkaammin vallitsevaa yhteiskuntaa. On nopeampaa, helpompaa ja vähemmän riskialtista tehdä samankaltaisia tutkimuksia kuin aikaisemminkin on tehty.
34. Jorma Kalela (2000), *Historiantutkimus ja historia*, Gaudeamus: Helsinki, 75.
35. Itse olen havainnut uskottavimmaksi ja omaan maailmankuvaani parhaiten sopivaksi maltillisen konstruktionismin, jolloin "objektiivisuuteen", totuudenmukaisuuteen, liittyy subjektiivinen momentti, mutta kuitenkin niin, että "objektiivisuus" ei ole kokonaan

- riippuvainen ihmisyyksilön kokemuksista. "Objektiivisuus" saavutetaan siis intersubjektiivisuudella, mutta niin että tiedostetaan tähän liittyvät kriteerit. En esimerkiksi usko kulttuurirelativismiin, vaan eri kulttuuriratkaisuja voi mielestäni arvostella sen mukaan, mikä on kunkin yksilön asema niissä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki olisi pelkkää kehitystä tai edistystä, vaan regressiot ja taantumukset ovat mahdollisia. Yksilö on siis samanaikaisesti sekä kulttuurinsa tuottaja että kulttuurinsa tuottaja, mutta ei mitenkään vakioluonteisesti. Ks. esim. Lars Bergström (1972), *Objektivitet, En undersökning av innebörden, möjligheten och önskvärdheten av objektivitet I samhällsvetenskap*, Prisma: Stockholm, 119; Stuart Hall (2002), *Identiteetti*, Vastapaino: Tampere, 245-271; Marja Jalava (2003), "Psykohistoria suomalaisen historiantutkimuksen kentässä", *Historiallinen Aikakauskirja* 101; Ilkka Levä, "Metron fantasmat - Teknostruktuurin todellisuutta luova mieheys kriisissä 1982", *Historiallisia Papereita* 14, *Maskuliinisuuden historia*, <http://www.helsinki.fi/hum/historia/yhdistys/julk/mask01/>, 27; Juha Siltala (2001), Psykohistorian metodologisia kysymyksiä, teoksessa *Kulttuurihistoria, Johdatus tutkimukseen*, SKS: Helsinki, 139, 145, 178, 184-5.
36. Haapala (1990), Sosiaalhistorian lupaus, teoksessa *Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historiantutkimuksesta*, WSOY: Juva, 79. "Näillä epistemologisilla ongelmilla on vaarana unohtua mielestä, kun mennään filosofisen keskustelun ulkopuolelle, arkiseen historiankirjoitukseen. Tietoteoreettinen itseymmärrys ei ole vain filosofinen kysymys, vaan se määrää pitkälle, miten historiantutkimus, sen tehtävä, ja kritiikki käsitellään.", 79.
37. Vrt. Lars Bergström (1972), *Objektivitet, En undersökning av innebörden, möjligheten och önskvärdheten av objektivitet I samhällsvetenskap*, Prisma: Stockholm, 12-13.
38. Marja Jalava (2003), "Psykohistoria suomalaisen historiantutkimuksen kentässä", *Historiallinen Aikakauskirja* 101. John Lukacs (1997), *Historical Consciousness, The Remembered Past*, Transaction Publishers, 355: "I wrote that it is necessary to recognize that knowledge is neither objective nor subjective but personal...I must now add that human knowledge is not only personal but participant."

Artikkelin kirjoittaja Kati Katajisto on FM ja tutkija Helsingin yliopiston historian laitoksessa.

ENNEN JA NYT
Historian tietosanomat

